Náučný chodník grófa Pálffyho Štefanovou

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Pezinok
Geomorfologická jednotka:	Podunajská pahorkatina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Štefanová, Jednota a pešo asi 0,8 km na juhovýchodný okraj obce
Východisko:	Štefanová, cintorín
Trasa:	Štefanová: cintorín – centrum – kaplnka sv. Rozálie
Dĺžka, prevýšenie:	3 km, prevýšenie 30 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	9
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2008

Aktuálny stav: Niektoré panely náučného chodníka sú zničené (2019).

Textový sprievodca: skladačka Náučný chodník grófa Pálffyho Štefanovou a jej nemecko-anglická mutácia Der Lehrpfad von Graf Pálffy in Štefanová / The Tourist Route of Count Pálffy in Štefanová

Kontakt: Obecný úrad Štefanová 100, 900 86 Štefanová

Poznámka: Náučný chodník je pomenovaný po Mikulášovi Pálffym – zakladateľovi obce (viac v hesle Štefanová nižšie).

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie v obmedzenej miere (pozri vyššie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Štefanová. Obec pri západnom okraji Podunajskej (Trnavskej) pahorkatiny neďaleko úpätia Malých Karpát na ľavom brehu Štefanovského potoka. Na ruinách pôvodnej obce Schönau (ľudovo Šajnava) ju založil v roku 1588 na svojom panstve gróf **Mikuláš Pálffy (Čabraď 1552 – Častá 1600)**, významný uhorský politik a diplomat, účastník početných bojov proti Turkom. O jeho významnom postavení vypovedá i nápis nad vstupnou bránou hradu Červený Kameň (viac v textoch k Historickému náučnému chodníku Okolohradná potulka) – „Mikuláš Pálffy z Erdődu, slobodný barón a pán Červeného Kameňa, župan bratislavský a komárňanský, kapitán kráľovského hradu Bratislavy, radca jeho milosti cisárovnej, ako aj hlavný kapitán zadunajskej časti tohto kráľovstva a hradu Nových Zámkov“. Až do roku 1945 boli Pálffyovci patrónmi miestneho kostola, fary a školy. Obec sa stala jednou z najväčších obcí panstva. V jej chotári vznikli vinohrady, mlyny a rybníky.

Panšula. Bývalá ovocná škôlka – „Baumschule“ –, ktorú v centre Štefanovej založil farár Ján Uhlárik. Bola zdrojom ďalších škôlok v obci, z ktorých pochádzali dnes už neznáme odrody hrušiek (tzv. šemendy, magdalénky či jakubenky) a jabloní (tzv. čapáky či koženky), ale aj moruší, bielych slív… Na jej mieste je dnes obecný park.

Kostol sv. Štefana v Štefanovej. Rímskokatolícky jednoloďový kostol s jednou vežou v centre obce Štefanová, pôvodne gotický, zo 14. storočia, posvätený v roku 1500, viackrát upravovaný (17. storočie, 19. storočie, 1965, 1973, 2010, 2014), s barokovým interiérom. V jeho okolí býval cintorín, do roku 1880 ohradený kamenným múrom. Miestna fara z roku 1700 je po kostole druhou najstaršou stavbou v obci.

Prírodná rezervácia Alúvium Gidry. Chránené územie pri západnom okraji Podunajskej (Trnavskej) pahorkatiny západne od Štefanovej povyše vodnej nádrže Budmerice vyhlásené v roku 1993 v troch izolovaných areáloch na nive na ľavom brehu Gidry na ochranu zachovalého komplexu močiarnych biotopov so zvyškom jelšového lesa a dvoma jazierkami s priľahlými močiarno-vŕbovými porastmi, významného z botanického, biologického, vodohospodárskeho a krajinárskeho hľadiska. Vodná nádrž Budmerice z roku 1980, ako aj susedný starší rybník Hájiček ležia na miestach bývalých Šajnavských rybníkov so stáročnou históriou. (Pozn. Trasa náučného chodníka územie míňa.)

Markovičov mlyn. Jeden z troch bývalých mlynov v Štefanovej, pomenovaný podľa svojho posledného majiteľa. Stál pri hrádzi bývalého Hornošajnavského rybníka. Pre nedostatočnú vodnosť Štefanovského potoka začiatkom 20. storočia zanikol. Zachovali sa len zvyšky mlynského náhonu a hrádze rybníka.

Kaplnka sv. Rozálie pri Štefanovej. Kaplnka asi 1,3 km severne od Štefanovej a 0,8 km východne od Častej v poľnej krajine na nevysokej vyvýšenine s plochým vrcholom. Na mieste starovekého kultového miesta bola postavená v roku 1885, v roku 2005 zrekonštruovaná. „Rozálka" je pútnickým miestom – v nedeľu po sviatku sv. Rozálie (4. september) sa konali procesie spojené s dožinkami. Vyvýšenina je mladou tektonicky vyzdvihnutou kryhou s neogénnymi pieskovcami, pieskami, ílovcami a ílmi v jadre, prikrytými mladšími hlinito-piesčitými štrkmi náplavových kužeľov. Malebnosti prostredia s výhľadom, výnimočným v pahorkatinnom prostredí, prispieva aj mohutná viac ako 130-ročná lipa malolistá s obvodom kmeňa takmer 200 cm. Lokalita bola viackrát filmovou kulisou.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížení a (zalesnených) vyvýšení a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) doplňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Názvy informačných panelov

1. Morový cintorín zo začiatku 19. storočia
2. Cintorín
3. Panšula
4. Informačné centrum
5. Pri kostole
6. Socha sv. Vendelína
7. Alúvium Gidry
8. Markovičov mlyn

9. Kaplnka sv. Rozálie

